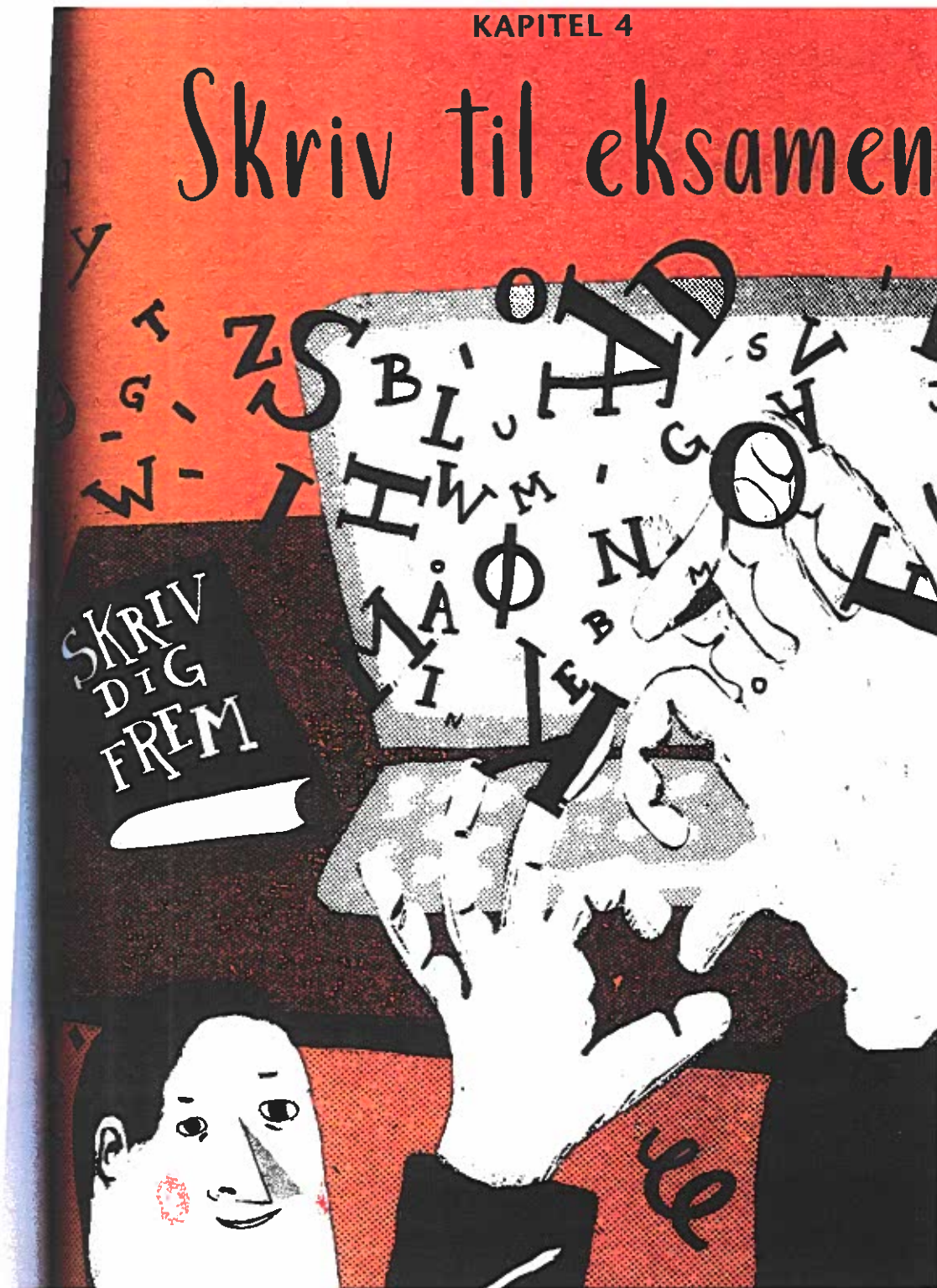

Rebecca Natasha Albinus &
Sarah Nehammer:

"Skiv dig frem - også til eksamen"

DL4, 2019

STX OG HF

I dette kapitel gennemgår vi helt kort de forskellige genrer, som du kan vælge imellem ved skriftlig eksamen i dansk. Vi kan gøre det meget kort, fordi alle de nødvendige forudsætninger for at kunne skrive en samlet opgave findes i de foregående kapitler. I kapitel 1 henter du den helt grundlæggende viden om godt sprog og vellykket kommunikation, snubletrådene fra kapitel 2 gælder selvfølgelig stadig, når du skriver eksamensopgaver, og dybest set er de danskfaglige eksamensgenrer bygget op af de forskellige fremstillingsformer, som er fyldigt beskrevet i kapitel 3. Kapitel 3 slutter i øvrigt med en grundig gennemgang af "Opgaven som helhed", hvor vi uddyber, hvad det vil sige at skrive velfungerende afsnit og binde dem sammen til en hel opgave.

Artiklen som genre

- På STX er der tre skrivegenrer at vælge imellem ved eksamen i skriftlig dansk: den analyserende, den debatterende og den reflekterende artikel. På HF er det kun de to første, der er eksamensgenrer.
- I alle genrerne bliver du bedt om at undersøge et tekstmateriale og formidle din viden til en modtager. Det er forskelligt for de tre genrer, hvordan du går til værks i dit tekstarbejde, og hvilke fremstillingsformer du gør brug af.
- Danskfaget benytter det udvidede tekstbegreb. Det betyder, at du kan forvente at møde tekster som noveller, digte, aviskronikker, debatindlæg, kortfilm, dokumentarprogrammer, reklamer, kampagnefilm, podcast, tv-serier og billeder. I alle tre opgavetyper kan tekstmaterialet altså være forskellige kombinationer af skreven tekst, film, lyd eller billede.
- Der vil ofte være en eller måske to hovedtekster, som du primært skal koncentrere dig om. Derudover kan der være en eller flere andre tekster, som du bliver bedt om at inddrage, fordi de viser en anden tilgang til eller et andet synspunkt på emnet.
- Du skal altid skrive om et danskfagligt emne, hvor du kan bruge de relevante fagbegreber, som du kender fra undervisningen. Du må meget gerne inddrage viden, fagbegreber og eksempler fra andre fag eller fra helt andre områder, når det er relevant i sammenhængen.
- Der er altid en overordnet opgaveformulering med et bestemt fokus for din undersøgelse, og du vil blive bedt om at forholde dig til nogle få konkrete punkter, der viser dig en hensigtsmæssig vej ind i teksten eller teksterne.
- Der kan sagtens være flere relevante aspekter end dem, du bliver bedt om at fokusere på, og dem må du gerne tage fat i på eget initiativ, hvis det passer til opgavens fokus.

- Din artikel skal have et omfang på 3-4 sider a 2400 anslag inkl. mellemrum.

Formidling

- Modtageren af artiklen er en person, "der interesserer sig for kultur og litteratur, og som er bredt orienteret i danske medier, bøger, film og aktuelle debatter samt i den danske litteraturhistorie". Det er altså ikke nødvendigt at forklare danskfaglige begreber fra undervisningen.
- Du skriver altid som dig selv, og derfor behøver du ikke tillægge dig et akademisk sprog, hvis det ligger dig fjernt. Så længe du bruger fagbegreber fra undervisningen korrekt, er du fri til at formulere dig i det skriftsprog, som er dit eget, og som du føler dig godt tilpas med. Det skal selvfølgelig være korrekt og tilpasset modtageren.
- Der bliver lagt vægt på, at du kan skrive med "en personlig stemme". Den personlige stemme kan anskues som en samlebetegnelse for de sproglige virkemidler, som du har i din bagage, og som du vælger at bruge alt efter behov. Det vil sige, at du tager stilling til, hvad emnet er, hvem din modtager er, og hvilken genre du skriver i, og så tager du passende sproglige og stilistiske valg. Du skriver for at give modtageren større viden og indsigt om et danskfagligt emne, så undgå, at din artikel kommer til at kredse om dig selv.
- Selv det mest alvorlige emne kan tåle at blive behandlet med en humoristisk såvel som en spids bemærkning, men det er op til dig at vurdere, hvordan du holder balancen og undgår både det pæne og kedelige på den ene side og det totalt upassende på den anden side. Generelt er det en dårlig idé at skrive noget, der kan opfattes som diskriminerende, bittert og hadefuldt, ligesom du heller ikke bør forsøge at provokere og frastøde - medmindre du kan gøre det i så tilpas små doser, at det bliver et effektivt virkemiddel. Husk, at du ikke altid kender dine modtagere eller ved, hvor deres grænser går.
- Du må gerne skrive "jeg", men i den analyserende artikel kan du med fordel helt lade være. I den debatterende og den reflekterende kan det virke kunstigt at skrive "læseren", når du mener "mig", men brug alligevel "jeg" og "mig" med omtanke. Giv dig selv lov til at overveje, om det kunne være en god idé at omformulere til en mere neutral form, fx "man". Der er mange gode udtryk, som kan erstatte "jeg synes" og "jeg mener": "Det er indlysende, at ...", "Det står altså klart, at ...", "Det giver derfor god mening at hævde, at ..." osv.

Struktur

- En artikel er bygget op med en indledning, en midte og en afslutning.
- Når bare du husker indledning og afslutning, har du frihed til at strukturere din artikel, som du har lyst til. Der er altså ikke én bestemt afsnitsrækkefølge, der er rigtig. Du må gerne give din indledning en perspektiverende vinkling og vende tilbage til en egentlig

- perspektivering senere, og du må gerne redegøre for en teksts hovedsynspunkter, sideløbende med at du diskuterer og vurderer dem.
- Uanset hvilken type artikel du skriver, foretager du en undersøgelse af en eller flere tekster og formidler resultatet af din undersøgelse. Når du formidler en undersøgelse, så ligger der i formuleringen, at du allerede har undersøgt teksten og gjort dig tanker om den, inden du begynder at skrive din artikel. Selve artiklen er altså en formidlende tekst, hvor du forklarer læseren, hvad du nåede frem til i din undersøgelse. Det indebærer også, at du på forhånd har gennemtænkt opbygningen af din artikel, så du kan føre læseren igennem emnet på en forståelig måde. Se også afsnittet "Kend dit materiale" på side 134.
 - Du bestemmer selv, om du vil benytte underoverskrifter i din artikel. Hvis du vælger at gøre det, så sørg for at inddele din artikel i passende tekstblokke, og find på en god underoverskrift til hver. De kan være dækkende, eller de kan vække nysgerrighed; det afgørende er, at der er en overordnet idé, så overskrifterne passer sammen. Hvis du ikke kan finde på underoverskrifter, så brug dobbelt linjeafstand til at markere overgangene til nye afsnit i stedet for at bruge underoverskrifter som "Indledning", "analyse" osv.

Indhold

- Der er krav om, at du behandler tekstmaterialet ved at benytte forskellige fremstillingsformer, fx analyse, diskussion, perspektivering og refleksion. Det er dog ikke sikkert, at opgaveformuleringen fortæller dig, hvilke fremstillingsformer der er relevante i sammenhængen. Hvis du mener, det er på sin plads med et ultrakort resumé af en kompliceret novelle eller et kort afsnit med en præcis redegørelse for de vigtigste synspunkter i en avis-kronik, må du gerne lade dem indgå.
- Du skal benytte relevante tekstnedslag i form af citater og eksempler fra tekstmaterialet til at underbygge dine pointer.
- Når du har brug for at henvise, fx når du benytter citater fra teksten, bestemmer du selv, om du vil gøre det i en fodnote eller i en parentes inde i brødteksten, men du skal holde dig til den samme citat-teknik hele vejen igennem artiklen.

Den analyserende artikel

I den analyserende artikel er det analyse og fortolkning, der er i centrum, og derfor er det den mest klassiske akademiske af de tre eksamensgenrer. Sproget er typisk lidt mere formelt, end det er tilfældet i de andre genrer, og det danskfaglige begrebsapparat står helt centralt.

Tekstmaterialet kan bestå af fakta såvel som fiktion, og der er altid flere forskellige analyserende artikler at vælge imellem til eksamen. I opgaveformuleringerne er ét eller flere af danskfagets forskellige per-

spektiver i fokus, dvs. det litterære, det sproglige og/eller det medie-faglige, men det er ikke sikkert, at alle tre perspektiver er repræsente-ret i et eksamenssæt.

I den analyserende artikel går du i dybden med et tekstmateriale. Der vil typisk være 1-2 hovedtekster, som du koncentrerer dig om, men der kan være andre tekster, der tilbyder et perspektiv på hovedteksten eller -teksterne, og som du også skal eller kan inddrage.

Efter din indledning kan du evt. vælge at give et ultrakort resumé eller en redegørelse for hovedsynspunkter. Du vurderer selv, om det er nødvendigt, og du kan sagtens i stedet beslutte at præsentere ho-vedsynspunkterne eller plotudviklingen undervejs i din artikel, efter-hånden som du mener, det giver bedst mening. Alligevel kan det dog være en god idé at lave en liste over de vigtigste elementer i handlin-gen eller de meste fremtrædende synspunkter, så du er sikker på, at du har forstået teksten og kan svare på, hvad de væsentligste aspekter er. Listen skal selvfølgelig ikke indgå i opgaven, men fungerer som din egen personlige huskeseddel.

Det bærende element i den analyserende artikel er, at du fokuserer på udvalgte elementer af teksten i en analyse, fortolkning og evt. vurde-ringen og at du inddrager alle de tekster, du bliver bedt om. Du kan fx som en del af opgaven blive bedt om at sammenligne to tekster, og det er vigtigt, at du vælger et eller gerne flere gode eksempler ud, som peger i samme retning, og som tydeligt viser netop det analytiske aspekt, som sammenligningen gælder.

Du giver et bud på en samlet læsning i en fortolkning og evt. en vur-dering, og du kan også blive bedt om at skrive en perspektivering til et særligt aspekt af teksten.

Til sidst skal der være en afslutning, som runder behandlingen af tek-sten og emnet af.

Se oversigtsmodel s. 146-147.

DEN ANALYSERENDE ARTIKEL

Oversigten viser de forskellige fremstillingsformer, som du benytter i den analyserende artikel. Bortset fra indledning og afslutning, som har deres naturlige pladser, er det i praksis ikke muligt at pege på en fast rækkefølge, da det er dig selv, der vælger strukturen i artiklen. Flere af fremstillingsformerne er desuden nært forbundne, og de kan derfor sagtens optræde i samme afsnit uden at være tydeligt adskilt. Det gælder fx ofte analyse og fortolkning.

FOKUSERET INDLEDNING

- Indledningen præsenterer et tydeligt fokus for artiklen.
- Indledningen har blik for det centrale i teksten.
- Indledningen fremstiller artiklens fokus som interessant og relevant.
- Til slut i indledningen præsenteres teksten med alle tekstoplysninger.
- Indledningen har forbindelse til afslutningen.

EVT. RESUMÉ (FIKTIONSTEKST)

- Resuméet er en koncentreret præsentation af det centrale indhold i en tekst.
- Det er skrevet i nutid og i 3. person uden citater eller direkte tale.
- Det er formuleret kort og præcist, så der ikke er nogen informationer, som kunne slettes, uden at væsentlige pointer ville gå tabt.
- Der er ingen subjektive betragtninger eller holdningstilkendegivelser i resuméet, ligesom der heller ikke står noget, der ikke direkte fremgår af teksten.

EVT. REDEGØRELSE FOR HOVEDSYNSPUNKTER (FAKTATEKST)

- Redegørelsen rummer en systematisk udvælgelse og prioritering af de vigtigste pointer eller synspunkter.
- Der er en loyal og saglig gengivelse af materialets indhold.
- Redegørelsen er præcis og kortfattet.
- Redegørelsen er skrevet i et neutralt sprog og holdt i nutid.

ANALYSE, EVT. MED INDDRAGELSE AF YDERLIGERE TEKSTER, DER INDGÅR I MATERIALET

- Analysen tager afsæt i en indledende antagelse om tekstens udsagn og undersøger derefter betydningdannelsen ved at spørge til, hvordan dette udsagn etableres.
- Analysen er koncentreret omkring forholdsvis få fokuspunkter, som kan siges at pege i samme retning.
- De analytiske pointer er underbygget ved inddragelse af tekstmaterialet, først og fremmest som citater, men også gerne genfortælling af centralt indhold.
- Ved analyse af fiktion er analysen ikke en fiks og færdig løsning af tekstens gåde og må gerne rumme tvivl.
- Analysen leder frem til en samlet fortolkning og/eller vurdering.

FORTOLKNING

- Fortolkningen samler op på pointerne fra analysen.
- Fortolkningen viser en overordnet forståelse af tekstens hovedtemaer og samlede intention.
- Der bliver ikke introduceret nye analytiske pointer i fortolkningen.
- Fortolkningen må gerne efterlade en "rest" – et betydningsoverskud – i teksten.

EVT. VURDERING, HVIS DET FREMGÅR AF OPGAVERFORMULERINGEN

- Vurderingen tager afsæt i en forudgående analyse og fortolkning af tekstmaterialet.
- I vurderingen benytter du danskfaglig viden og demonstrerer din evne til at forholde dig til tekstmaterialet.
- I vurderingen forholder du dig til et bestemt aspekt af tekstmaterialet og gentager ikke analysens eller fortolkningens andre pointer.
- Vurderingen bidrager yderligere til en samlet forståelse af tekstmaterialets intention.

PERSPEKTIVERING, HVIS DET FREMGÅR AF OPGAVERFORMULERINGEN

- Perspektiveringen tager udgangspunkt i en vigtig analytisk pointe i artiklen.
- Perspektiveringen har et snævert fokus og en tydelig pointe.
- Perspektiveringsmaterialet præsenteres.
- Perspektiveringen bidrager til den samlede forståelse af den primære tekst.

AFSLUTNING

- Afslutningen er præcis og kraftfuld, dvs. at den rummer et centralt synspunkt eller eksempel på det, der er fokus for artiklen.
- Afslutningen undlader generelle bemærkninger om, at folk er forskellige, og at enhver har lov at have sine egne meninger.
- Afslutningen har forbindelse til indledningen, men du vælger selv, hvor tydelig forbindelsen skal være.

Den debatterende artikel

Den debatterende artikel er en genre, hvor du undersøger og diskuterer et emne, tager stilling til det og forsøger at overbevise din læser om dit eget standpunkt. Genren kræver, at du fremtræder engageret og veloplagt, og at du benytter velvalgte retoriske virkemidler for at få indflydelse på din læsers stillingtagen.

I den fokuserede indledning skal der være en tydelig vinkel på emnet, men du bestemmer selv, om du vil fremsætte dit synspunkt helt fra begyndelsen, eller om du først vil lade andre stemmer komme til orde. I den debatterende artikel vil det virke naturligt at blande fremstillingsformerne, så du strukturerer selv artiklens opbygning og kan sagtens bevæge dig fra en præsentation af hovedsynspunkter over diskussion til argumentation for egne synspunkter og tilbage til en diskussion i artiklens midterdel.

Diskussionen tager udgangspunkt i en præsentation af hovedsynspunkter fra tekstmaterialet og elementer af analyse, fortolkning og vurdering af indhold og form, men du bør også inddrage andre synspunkter og eksempler fra en sproglig, litterær og/eller mediefaglig vinkel. Hvilke mulige synspunkter er de vigtigste i tekstmaterialet, hvilke argumenter er særligt interessante at trække frem, og hvilket synspunkt kan bakkes op af den stærkeste argumentation?

Når du argumenterer for din egen holdning, må dine synspunkter gerne stå skarpt, men de skal formuleres på en måde, så du stadig optræder med faglighed og saglighed. Du bør også overveje, hvor meget dine egne synspunkter skal fylde i forhold til arbejdet med teksterne. Det er tekstarbejdet, der gør, at din opgave ikke bliver en ensidig agitation for et bestemt synspunkt, og du bør derfor arbejde dig rundt om teksten og emnet og vise, at du har blik for nuancerne, for at din egen holdning fremstår velovervejet.

I afslutningen understreger du dit eget synspunkt og lukker debatten.

Se oversigtsfigur på side 150-151.

Den reflekterende artikel

I den reflekterende artikel lukker du læseren ind i dit eget univers ved at forholde dig åbent og undrende til et emne. Løbende demonstrerer du din danskfaglige viden ved at anvende fagbegreber og indgå i en samtale med dig selv og læseren om et emne med relation til danskfaget. Denne genre er den mest frie og kreative af eksamensgenrerne, og du har her mulighed for at skubbe lidt til grænserne for, hvad man kan tillade sig i en danskfaglig opgave.

Indledningen skal som i de andre genrer være fokuseret, så det er allerede her, du præsenterer dit fokus i form af et samlet udsagn om emnet, som du holder fast hele vejen igennem artiklen.

Helt overordnet veksler midterdelen i den gode reflekterende tekst mellem konkrete eksempler og en række abstrakte overvejelser om emnet. Du skal fastholde et analytisk blik på teksten, et fagligt blik på emnet og et særligt fokus, så du ikke mister tråden og skriver om løst og fast. Det er ikke meningen, at du skal skrive en lang, sammenhængende analyse, men at du vælger at slå ned på nogle udvalgte steder i tekstmaterialet, som du anlægger et analyserende blik på, og at du derefter bruger dem som elementer i dine refleksioner.

Hvad enten du vælger at bruge konkrete eksempler fra tekstmaterialet eller fra verden omkring dig – og du bør gøre begge dele – skal de bruges til at hæve dig op på et højt abstraktionsniveau og sætte dem ind i en større sammenhæng. Når du inddrager tekstmaterialet, skal det altså ske på en måde, så de uddrag, du vælger, er relevante i forhold til dit valgte fokus, og så de udgør et eksempel på noget alment. Tænk over, at der gerne må være en vis bredde i eksemplerne, og at du måske skal spare lidt på de selvoplevede af slagsen.

I den reflekterende artikel er det meningen, at du skal benytte et mere personligt sprog, end de andre genrer lægger op til. Det er tilladt at tage chancer og lægge lidt mere af dig ned i det, du skriver, hvad enten det sker på en humoristisk, en poetisk eller en helt tredje måde.

Den reflekterende artikel skal ikke bevæge sig mod en konklusion på emnet, men mod en åben og stadig nysgerrig afslutning, der får læseren til at føle sig klogere på emnet uden at være blevet tvunget til at tage stilling og mene noget bestemt.

Se oversigtsfigur på side 152.

DEN DEBATTERENDE ARTIKEL

Oversigten viser de forskellige fremstillingsformer, som du benytter i den debatterende artikel. Bortset fra indledning og afslutning, som har deres naturlige pladser, er det i praksis ikke muligt at pege på en fast rækkefølge, da det er dig selv, der vælger strukturen i artiklen. Flere af fremstillingsformerne er desuden nært forbundne, og de kan derfor sagtens optræde i samme afsnit uden at være tydeligt adskilt. Det gælder fx diskussion og argumentation, som tilsammen giver artiklen dens debatterende form.

FOKUSERET INDLEDNING

- Indledningen præsenterer et tydeligt fokus for artiklen.
- Indledningen har blik for det centrale i teksten.
- Indledningen fremstiller artiklens fokus som interessant og relevant.
- Til slut i indledningen præsenteres teksten med alle tekstoplysninger.
- Indledningen har forbindelse til afslutningen.

DISKUSSION

- Diskussionen drejer sig om et bestemt emne, og det fremgår tydeligt, at man kan have forskellige holdninger til emnet.
- Diskussionen inddrager hovedsynspunkter fra det tekstmateriale, der er udgangspunkt for diskussionen, men bevæger sig også videre og fremsætter nye, mulige synspunkter.
- Der er ikke tale om et ensidigt forsvar for et bestemt synspunkt, men tværtimod gives der plads til, at forskellige holdninger trækkes frem.
- Der kan være elementer af analyse, fortolkning og vurdering af tekstens synspunkter og argumentation.

PRÆSENTATION AF HOVEDSYNSPUNKTER

- Præsentationen af synspunkterne i tekstmaterialet er udvalgt sådan, at de vigtigste synspunkter kommer i spil.
- Der er en loyal og saglig gengivelse af materialets indhold.
- Hovedsynspunkterne gengives præcist og kortfattet.

ARGUMENTATION

- I din argumentation forholder du dig til andres synspunkter og formulerer dine egne.
- Tekstmaterialet bliver inddraget, og du tager fat i konkrete synspunkter, som du udfordrer eller underbygger yderligere.
- Argumentationen er overordnet opbygget som en vekselvirkning mellem for og imod.
- Dine argumenter er bygget op som påstande med et belæg og en legitim hjemmel (som kan være underforstået), gerne også med en rygdækning og/eller gendrivelse.
- Du anvender eksempler, som ikke alle sammen behøver at stamme fra tekstmaterialet.
- Tonen er konstruktiv og engageret, og du fremstår som en nuanceret og saglig debattør.

AFSLUTNING

- Afslutningen er præcis og kraftfuld, dvs. at den rummer et centralt synspunkt eller eksempel på det, der er fokus for artiklen.
- Afslutningen undlader generelle bemærkninger om, at folk er forskellige, og at enhver har lov at have sine egne meninger.
- Afslutningen har forbindelse til indledningen, men du vælger selv, hvor tydelig forbindelsen skal være.

DEN REFLEKTERENDE ARTIKEL

Oversigten viser de forskellige fremstillingsformer, som du benytter i den reflekterende artikel. Bortset fra indledning og afslutning, som har deres naturlige pladser, er det i praksis ikke muligt at pege på en fast rækkefølge, da det er dig selv, der vælger strukturen i artiklen. Flere af fremstillingsformerne er desuden nært forbundne, og de kan derfor sagtens optræde i samme afsnit uden at være tydeligt adskilt.

FOKUSERET INDLEDNING

- Indledningen præsenterer et tydeligt fokus for artiklen.
- Indledningen har blik for det centrale i teksten og emnet.
- Indledningen fremstiller artiklens fokus som interessant og relevant.
- Til slut i indledningen præsenteres teksten med alle tekstoplysninger.
- Indledningen har forbindelse til afslutningen.

ANALYTISKE IAGTTAGELSER

- Du inddrager tekstmaterialet, så der indgår tekstiagttagelser med et analytisk perspektiv.
- Du benytter danskfaglige begreber og citater fra tekstmaterialet til at understøtte iagttagelserne.

REFLEKSION

- Der er en vekselvirkning mellem abstrakte overvejelser og konkrete eksempler.
- Du undgår at tage stilling på læserens og egne vegne, sådan at flere mulige veje i stedet holdes åbne.
- Du udviser undren, nysgerrighed og lysten til at blive kloge.
- Du inddrager danskfaglig og anden relevant viden som del af refleksionen.

AFSLUTNING

- Afslutningen sætter læseren i en eftertænksom sindsstemning og peger videre mod nye spørgsmål, som det er muligt at stille. Den må gerne føles som en slags "både og" for læseren.
- Afslutningen undlader generelle bemærkninger om, at folk er forskellige, og at enhver har lov at have sine egne meninger.
- Afslutningen har forbindelse til indledningen, men du vælger selv, hvor tydelig forbindelsen skal være.